

श्रीमद्गोस्वामिश्रीदेवकीनन्दनाचार्यस्मरणार्थ ।

श्रीसर्वोत्तमस्तोत्र

तथा

श्रीनामरत्नस्तोत्र

गुर्जर भाषांतरमहित.

श्रीसर्वोत्तमजीनुं धोळ

तथा

श्रीनामरत्ननुं धोळ.

प्रकाशक

हरखलाल हरिदास भगत.

श्रीवल्लभाब्द ४४१, संवत् १९७६.

अधिक आवण.

नित्य नियमशः पाठ करनार वैष्णवने आपवामां आवशे
विना श्रुत्य.

ગાંધી વિદ્યાનિગમ પ્રા. સં. સંસ્થા
 ગાંધી વિદ્યાનિગમ પ્રા. સં. સંસ્થા
 ગાંધી વિદ્યાનિગમ પ્રા. સં. સંસ્થા
 ગાંધી વિદ્યાનિગમ પ્રા. સં. સંસ્થા

૫૨૨૪૨૪૨૪

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૯૮૪૪ વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ નાનકડાં રાજાનાં

વિષય પરરૂપ: ૪૪૭

श्रीमद्रोस्वामी श्रीदेवकीनन्दनाचार्यजी.

શ્રીસર્વોત્તમસ્તોત્રમ્.

શ્રીમદ્દયાર્જુન મહાપ્રભુજીના અલૌકિક નામે પ્રકટ કરવાને અને આચાર્યશ્રીનું સ્વરૂપ તથા આપશ્રીના પ્રાકટ્યનું પ્રયોજન જણાવવાને શ્રીમદ્ વિદ્યલેશ્વર પ્રભુચરણ (શ્રીગુસાંધજી) સર્વશ્રુતિ શ્રીભાગવતાદિ અલૌકિક પ્રમાણોના આધારે કેવલ શ્રીમદ્દયાર્જુનએજ પ્રકટ કરેલા શુદ્ધ પુણિમાર્ગના મૂલ પ્રમેયભૂત સાક્ષાત્ પુરૂષોત્તમનું મંગલાચરણદ્વારા સ્તુતિ કરેછે:-

પ્રાકૃતધર્માનાશ્રયમપ્રાકૃતનિઃશિલધર્મરૂપમિતિ ।

નિગમપ્રતિપાદ્યં યત્તચ્છુદ્ધં સાકૃતિ સ્તામિ ॥ ૧ ॥

પ્રાકૃત—પ્રકૃતિના સત્વ રજસ્ અને તમસ્ વગેરે ધર્મોના સંબંધથી રહિત અને અપ્રાકૃત અલૌકિક આનન્દમય સર્વ ધર્મરૂપ, વેદમાં પ્રતિપાદ્ય એવા શુદ્ધ સાકાર પુરૂષોત્તમ સ્વરૂપની હું સ્તુતિ કરું છું.

આ શ્લોકમાં શ્લેષથી રસાત્મક સાકાર પુરૂષોત્તમ તથા શ્રીમદ્દયાર્જુન એ બન્નેની સ્તુતિ, બન્નેનું અભિન્નત્વ સૂચવવાને શ્રીમત્પ્રભુચરણ કરે છે. ૧

હવે આપું રસાત્મક સાકાર પુરૂષોત્તમસ્વરૂપ અન્ય શાસ્ત્રવિદ્ પંડિતોને કેમ અજ્ઞાત રહ્યું તેનું કારણ આપશ્રી દર્શાવે છે:—

કલિકાલતમઃકૃત્ત્વદૃષ્ટિવાદિદુષામપિ ।

સંપ્રત્યવિષયસ્તસ્ય માહાત્મ્યં સમમ્બુદ્ધિવિ ॥ ૨ ॥

કલિકાલના અન્ધકારને લઇને વિદ્વાનોની દૃષ્ટિ પણ ઢંકાઇ ગઈ અને ભૂતલમાં તેથી તે સાકાર રસાત્મક પુરૂષોત્તમનું માહાત્મ્ય આ સમયમાં જ્ઞાનગોચર—પ્રકટ ન થયું ૨.

જ્યારે વિદ્વાનોની દૃષ્ટિ પણ એ પુરષોત્તમ સ્વરૂપને ન પહોંચી શકી તો આપેજ એ સ્વરૂપનું માહાત્મ્ય કેમ જાણ્યું તે જણાવવાને કહેછે:—

દયયા નિજમાહાત્મ્યં કરિષ્યન્ પ્રકટં હરિઃ ।

વાળ્યા યદા તદા સ્વાસ્યં પ્રાદુર્ભૂતં ચકાર હિ ॥ ૩ ॥

દયાર્થી—(નિજ જનોના તાપ દૂર કરવાની ઇચ્છાર્થી) નિજ—પોતાનું માહાત્મ્ય પુષ્ટિમાર્ગીય લીલાસરૂપ ભાવાત્મક—સર્વાજ્ઞાત—એવું માહાત્મ્ય વાણીદ્વારા પ્રકટ કરવાની ઇચ્છા હરિને જ્યારે થઇ ત્યારે સ્વ આસ્ય—પોતાના મુખકમલને આપે ભૂતલ ઉપર પ્રકટ કર્યું. જેમ શ્રી પુરષોત્તમ આનન્દમય છે તેમ તદાસ્ય મુખ પણ આનન્દરૂપ છે. આ શ્લોકમાં હિને સ્થલે કવચિત્ હ પણ પાઠ છે ૩.

પ્રભુએ નિજ અલૌકિક માહાત્મ્ય દૈવી જીવોને જણાવવાને નિજ મુખારવિન્દરૂપ આચાર્યજીને પ્રકટ કર્યા, પરંતુ તેથી આચાર્યજીના ૧૦૮ નામ નિરૂપણનું પ્રયોજન સ્પષ્ટ થતું નથી તે જણાવવાને આપ એ નામ પ્રાકટ્યનું પ્રયોજન જણાવે છે:—

તદુક્તમપિ દુર્બોધં સુબોધં સ્યાદયથા તથા ।

તન્નામાદ્યોત્તરશતં પ્રવક્ષ્યામ્યશ્ચિલાઘટ્ટ ॥ ૪ ॥

તદુક્ત—શ્રીપુરુષોત્તમના મુખારવિન્દરૂપ આચાર્યશ્રીના વચનો બહુ ગંભીર અર્થવાલા હોવાથી આધુનિકોને એનો બોધ થતો નથી; તેથી તે વચનો સુમેથી સમજાય તે હેતુથી આ પાપાદિ પ્રતિબંધને દૂર કરનારા ૧૦૮ નામ તેઓશ્રીના કહું છું. જે કે શ્લોકમાં અઘશબ્દનો અર્થ પાપ એમ થાય છે તોપણ તેવા પાપની સંભાવના પણ શ્રીમદાચાર્યજીના શુદ્ધ પુષ્ટિમાર્ગમાં વિચરનારાઓમાં બહુ દૂર છે તેથી અહિ અઘશબ્દનો અર્થ સુમોધિની આદિ આચાર્યશ્રીએ પ્રકટ કરેલા ગ્રંથોમાં વિષમ સ્થાનોમાં જ્યાં અર્થ સમજ ન પડે તેના કારણરૂપ પ્રતિબંધ

એમ કરવો. અને આ ૧૦૮ નામના પાઠથી તે તે પ્રતિબંધ દૂર થતાં આચાર્યશ્રીના ગ્રન્થોનું હાર્દ યથાસ્થિત સુગમ થાય. અર્થાત્ આચાર્યશ્રીના ગ્રન્થોના અભ્યાસીઓએ આ શ્રીસર્વોત્તમસ્તોત્રનું નિરંતર અનુસંધાન કરવું એમ શ્રીગોકુલેશ પ્રભુનું મર્મ છે.

આ પ્રકારે સ્તોત્રનું પ્રયોજન દર્શાવી આ સ્તોત્રના ઋષિ, હન્દ, દેવતા બીજ વગેરે નિરૂપણ કરે છે.

ઋષિરશ્નિકુમારસ્તુ નામ્નાં હન્દો જગત્યસૌ ।

શ્રીકૃષ્ણાસ્ય દેવતા ચ વીજં કારુણિકઃ પ્રભુઃ ॥ ૫ ॥

આ સ્તોત્રના દ્રષ્ટા ઋષિ અગ્નિકુમાર—શ્રીમદ્ વિદ્યેશ્વર—છે. હન્દ જગતમાં પ્રસિદ્ધ એવું અનુબુદ્ધ છે. દેવતા શ્રીકૃષ્ણાસ્ય—ભગવન્મુખ—શ્રીમદ્વાચાર્યજી છે. કરુણામય પ્રભુ એ સ્તોત્રનું બીજ છે. વેદવત્ આ સ્તોત્રના ઋષિ વગેરે નિરૂપણ કરવાથી વેદના મન્ત્રોની માફક આ ૧૦૮ શ્રીમદ્વાચાર્યજીના નામો પણ નિત્ય સિદ્ધ છે. તેનું દર્શન શ્રીગુસાંપજીએ પ્રથમ કર્યું તેથી એ આ સ્તોત્રના ઋષિ—દ્રષ્ટા—થયા. આ સ્તોત્રના દ્રષ્ટા અગ્નિકુમાર છે એમ કહીને શ્રીમત્પ્રભુચરણ અગ્નિકુમાર—ઋષિર્ષપ—કુમારિકા—ગોપીજનોનું સામ્ય સૂચવે છે. કુમારિકાઓને જેમ અલૌકિક સર્વાજ્ઞાત મંત્રનું દર્શન થયું અને તે મંત્રના બલથી ફલપ્રાપ્તિ થઈ તેવી રીતે અહિં પણ આ અલૌકિક સ્તોત્ર પાઠથી અલૌકિક ફલસિદ્ધિ થશે એમ સૂચવાય છે.

શ્રીરધુનાથજી નામ્નાં હન્દોનુબુદ્ધિહોચ્યતે એમ પાઠ લે છે. અર્થ તો એક છે. ૫

આ સ્તોત્રપાઠનો વિનિયોગ દર્શાવે છે:—

વિનિયોગો ભક્તિયોગપ્રતિબંધવિનાશને ।

કૃષ્ણાધરામૃતાસ્વાદસિદ્ધિરત્ર ન સંશયઃ ॥ ૬ ॥

લકિતયોગમાં ક્રોધ, પણ દુષ્ટ વા અદુષ્ટરૂપ પ્રતિબંધ આવી પડે તેને મૂલોન્મેદ કરવો એ આ સ્તોત્રપાઠનું પ્રયોજન છે. આ સ્તોત્રનાં પાઠનું ફલ શ્રીકૃષ્ણના અધરામૃતના આસ્વાદની નિઃસંશય સિદ્ધિ છે. યથાધિકાર આ સ્તોત્રના પાઠ કરનારને તદનુરૂપ અલૌકિક રસાત્મક ફલની પ્રાપ્તિ થાય છે.

આ પ્રકારે સ્તોત્રનું આવશ્યક નિરૂપણ કરી નામોનો આરમ્ભ કરે છે:—

આનન્દઃ પરમાનન્દ શ્રીકૃષ્ણાસ્યં કૃપાનિધિઃ ।

દૈવોદ્ધારપ્રયત્નાત્મા સ્મૃતિમાત્રાર્તિનાશનઃ ॥ ૭ ॥

આ શ્લોકમાં શ્રીમદ્દાચાર્યજીના છ નામનું નિરૂપણ છે. ૧ આનન્દ, ૨ પરમાનન્દ, ૩ શ્રીકૃષ્ણાસ્ય, ૪ કૃપાનિધિ, ૫ દૈવોદ્ધારપ્રયત્નાત્મા, અને ૬ સ્મૃતિમાત્રાર્તિનાશન.

આનન્દ, આ નામ પરમ મંગલ છે. સ્વરૂપ આનન્દસ્વરૂપ હોવાથી આચાર્યશ્રીનું પ્રથમ નામ આનન્દ ધૈર્યું. બીજું નામ પરમાનન્દ છે. એ નામ આચાર્યનું અગણિતાનન્દત્વ સૂચવે છે. તૃતીય નામ શ્રીકૃષ્ણાસ્ય છે. એ નામથી આચાર્યશ્રી સાક્ષાત્ રસાત્મક શ્રીકૃષ્ણના મુખારવિન્દરૂપ છે એમ જણાવ્યું છે. ચતુર્થ નામ આચાર્યશ્રી કૃપાના સમુદ્રરૂપ છે એમ જણાવે છે. પાંચમા નામથી આચાર્યશ્રીનું પ્રાકટ્ય દૈવ જીવોના ઉદ્ધાર માટે છે એમ કહ્યું છે. કેવલ સ્મરણ કરવાથી આચાર્યશ્રી નિજ લકોતની આર્તિ—ત્રિવિધતાપ—દુઃખનો નાશ કરે છે એમ જણાવ્યું છે. ૧.

શ્રીભાગવતગૂઢાર્થપ્રકાશનપરાયણઃ ।

સાકારબ્રહ્મવાદૈકસ્થાપકો વેદપારંગઃ ॥ ૮ ॥

આ શ્લોકમાં ત્રણ નામોનો સમાવેશ છે. ૭ શ્રીભાગવતગૂઢાર્થપ્રકાશનપરાયણ, ૮ સાકારબ્રહ્મવાદૈકસ્થાપક, ૯ જ્ઞેદપારંગ. સાતમું નામ

શ્રીમદાચાર્યજીએ શ્રીસુભોધિનીજીના આરંભમાં દર્શાવેલા સ્વાવતારમયોજનના આધારે છે. શ્રીમદાચાર્યજી શ્રીભાગવતના ગૂઢાર્થનો પ્રકાશ કરવામાં ઉદ્યુ-
કત છે. નિરન્તર શ્રીમદ્ભાગવતના ગૂઢાર્થમાંજ વિચારનિષ્ઠ છે. આહમા
નામથી શ્રીમદાચાર્યજીએ શુદ્ધ સાકાર બ્રહ્મવાદનું જ સ્થાપન કર્યું છે
એમ જણાવ્યું છે. નવમું નામ શ્રીમદાચાર્યજી વેદને પાર પહોંચેલા છે
એમ જણાવે છે. વેદનું શું તાત્પર્ય છે તે કેવલ શ્રીમદાચાર્યજી જ
જાણે છે. ૮.

માયાવાદનિરાકર્તા સર્વવાદનિરાસકૃત્ ।

મક્તિમાર્ગાબ્જમૌર્તિષ્ઠઃ સ્ત્રીશુદ્રાદ્યુદ્ધતિશ્ચર્મઃ ॥ ૯ ॥

આ શ્લોકમાં અન્ય ચાર નામનું નિરૂપણ છે. વેદનું તાત્પર્ય
શ્રીમદાચાર્યજી જ જાણે છે એમ ઉપરના નામમાં કહ્યું. વેદનું તાત્પર્ય
માયાવાદમાં નથી જ અને તેથી આચાર્યશ્રીએ તેનું શ્રીમદ્ભુભાષ્યાદિ
અન્યોદ્ધારા નિરાકરણ કર્યું છે. એમ દશમા માયાવાદનિરાકર્તા એ નામ થી
પ્રતિપાદન કર્યું છે. સર્વથી બળવાન મહત્ત્વને હરાવ્યો એટલે બધા મહત્ત્વે
હાર્યા તેમ માયાવાદનો નિરાસ કર્યો તો પછી સાંખ્યાદિ અન્ય વાદોનો નિરાસ
આચાર્યશ્રી કરે એમાં તે શું આશ્ચર્ય. આ તાત્પર્ય જણાવવાને અગીયારમું
સર્વવાદનિરાસકૃત્ એ નામ ધર્યું છે. માયાવાદાદિ સર્વ વેદવિરુદ્ધ વાદોનો
નિરાસ કરી શ્રીમદાચાર્યજીએ લક્ષિત માર્ગને ખિલવ્યો છે તે જણા-
વવાને આચાર્યશ્રીને લક્ષિતમાર્ગરૂપ કમલના સૂર્ય પારમાં નામમાં કહ્યા
છે. લક્ષિતમાર્ગને આચાર્યશ્રીએ ખિલવ્યો એમ જણાવીને અને લક્ષિત-
માર્ગમાં જીવમાત્ર અધિકારી હોવાથી વેદવત્ સ્ત્રીશુદ્રના ઉદ્ધારના દ્વાર
ત્યાં બંધ નથી, પરન્તુ લક્ષિતમાર્ગમાં તો સ્ત્રીશુદ્રને પણ બ્રાહ્મણાદિવત્
સમાન અધિકાર છે એમ જણાવીને તેવાં સ્ત્રીશુદ્રોનો ઉદ્ધાર કરવાને
પણ આચાર્યશ્રી શક્તિમાન છે એમ તેરમાં નામમાં જણાવ્યું છે.

અંગીકૃત્યૈવ ગોપીશવલ્લેભીકૃતમાનવઃ ।

અંગીકૃતૌ સમૈર્યાદો મહાકારુણિકો વિભુઃ ॥ ૧૦ ॥

આ શ્લોકમાં અધિક ચાર નામ છે. ૧૪ અંગીકૃત્યૈવ ગોપીશવલ્લ-
ભીકૃતમાનવઃ, ૧૫ અંગીકૃતૌ સમર્યાદઃ, ૧૬ મહાકારુણિકઃ, ૧૭ વિભુઃ, ચૈદમાં
નામમાં એમ જણાવ્યું છે કે આચાર્યશ્રીના અંગીકારમાત્રથી જ માનવ-
દેવી જીવ ગોપીશ ભગવાનને પ્રિય થાય છે. ભગવત્પ્રિયત્વનું કારણ શ્રીમ-
દાચાર્યકૃત અંગીકાર જ છે, અન્ય સાધનાદિ નહિ. પંદરમાં નામમાં એમ
જણાવ્યું છે કે આચાર્યશ્રી દેવી જીવનો અંગીકાર કરતી સમયે સ્વમાર્ગીય
મર્યાદાને અનુસરે છે. મુક્તિથી અધિક એવો સાક્ષાત્ ભગવત્સંબન્ધ
પ્રાપ્ત કરીને હું કૃતાર્થ થાઉં છું એવી ભુદ્ધિથી સાક્ષાત્ ફલરૂપ ભક્તિમા-
ર્ગના પ્રવર્તક તરીકે આચાર્યશ્રીનું સ્વરૂપ જાણીને તદીયત્વથી પોતાના
મનોરથની સિદ્ધિ છે એમ જાણી, મને આપનો કરો એમ પ્રાર્થનાથી
જે આચાર્યશ્રીને શરણે આવે છે તેને કૃપાથી સ્વમાર્ગની મર્યાદાના પ્રકા-
રથી સ્વસમીપ લઇ જઇને સ્વમાર્ગીય ઉપદેશના પ્રકારથી ઉપદેશીને ભગ-
વાનને નિવેદન કરીને પછી સ્વીય તરીકે અંગીકાર તેના કરે છે. આ જ
આ માર્ગમાં અંગીકારની મર્યાદા છે એ જણાવવાને આ નામ ધ્યુ છે.
હીન જીવનો ઉત્તમ પ્રભુ સાથે આ પ્રકારે સંબન્ધ કરી આપવામાં કારણ
આચાર્યશ્રીની જીવો ઉપર મહત્તી કરૂણા જ છે એ જણાવવાને મહાકા-
રુણિક એ નામ ધ્યુ છે. આચાર્યશ્રી સર્વકરણસમર્થ છે તે દર્શાવવાને
વિભુ એ નામ ધ્યુ છે.

અદેયદાનદક્ષશ્ચ મહોદારચરિત્રેવાન ।

પ્રાકૃતાનુકૃતિવ્યાજમોહિતાસુરેમાનુષઃ ॥ ૧૧ ॥

આ શ્લોકમાં ત્રણ નામ ધર્યાં છે. ૧૮ અદેયદાનદક્ષઃ, ૧૯ મહો-
દારચરિત્રવાન, ૨૦ પ્રાકૃતાનુકૃતિવ્યાજમોહિતાસુરમાનુષઃ. પ્રથમનામથી
આચાર્યશ્રી સામાન્યરીતે નહિ દાન થઇ શકે તેવી વસ્તુનું દાન કરવાને

કુશલ છે એમ જણાવ્યું છે. બ્રહ્માદિને દુર્લભ એવું સ્વસર્વસ્વ ભક્ત લોકોને દાન કરે છે. ગમે તેવા જીવને નિજકૃપાના બલથી ઉત્તમોત્તમ ફલનું દાન કરવામાં આચાર્યજીનું મહાઉદાર અલૌકિક ચરિત્ર જ પ્રકટ થાય છે તે જણાવવાને દ્વિતીય નામ ધર્યું છે. નિજભક્તોને આચાર્યશ્રીનું આપ્રકારે અલૌકિકત્વ રૂપે છે, પરંતુ આસુર મનુષ્યોને તો આચાર્યશ્રી પ્રાકૃત લોકોનું અનુકરણ કરીને તે બહાનાથી મોહ પમાડે છે. પ્રાકૃત મનુષ્યો-આચાર્યશ્રીમાં કાયકલેશાદિનું સદન જોખને મુગ્ધ બને છે. તે જણાવવાને આ તૃતીયનામ ધર્યું છે.

વૈશ્વાનરો વલ્લભોઽયઃ સદ્રૂપો હિતકૃત્સંતામ્ ।

જનશિક્ષાકૃતે કૃષ્ણમકિકૃન્નિશ્ચિલેષ્ટદંઃ ॥ ૧૨ ॥

આ શ્લોકમાં છ નામ ધર્યાં છે. આપશ્રી વૈશ્વાનર છે, આપશ્રીનું અન્ય નામ શ્રીવલ્લભ છે. આપશ્રી સદૃશ છે, સચ્ચિદાનંદૃશ સુંદર રૂપ છે. સત્પુરુષોના ભક્તોના હિત કરવાવાળા છે, નિજ સેવકોના શિક્ષણ માટે સદાનન્દ કૃષ્ણની ભક્તિના કર્તા છે, કૃષ્ણસેવાના પ્રવર્તક છે. નિજ જનોને ભગવત્સ્વરૂપ સંબંધી સ્વમાર્ગીય સર્વનું દાન કરનાર પણ શ્રીમદાચાર્યજી જ છે.

સર્વલક્ષ્ણસંપન્નઃ શ્રીકૃર્ણજ્ઞાનદો મુંઃ ।

સ્વાનન્દતુંન્દિલઃ પદ્મદૈભ્યાયતવિલોચનઃ ॥ ૧૩ ॥

આ શ્લોકમાં પાંચ નામ ધર્યાં છે. આપશ્રી સર્વ શુભ લક્ષણોથી યુક્ત છે. શ્રીકૃષ્ણના જ્ઞાનના દાન કરવાવાળા પણ આપ છે. શ્રીકૃષ્ણપદથી રસાત્મક ભક્તનું સાહિત્ય કહેલું છે. તેથી ભક્તિમાર્ગીય ફલાત્મક જ્ઞાનનું દાન કરવાવાળા પણ આચાર્યશ્રી છે. શુદ્ધ પુષ્ટિમાર્ગના રસાત્મક પ્રેમ-માર્ગના ગુરૂ આચાર્યજી જ છે. શુદ્ધ પુષ્ટિમાર્ગના ઉપદેષ્ટા અને શુદ્ધ પુષ્ટિમાર્ગના ફલદાતા આચાર્યજીવિના અન્ય કોઈ નથી, સ્વાનન્દથી

જ આચાર્યશ્રી તુન્દિલ છે, પુષ્ટ છે, ભગવદાનન્દથી પુષ્ટ છે, વિષયસુખ થી નહિ. કમલપત્રની માફક વિશાલ લોચન આચાર્યશ્રીના છે. કમલપત્રના જેવા નેત્ર કહેવાથી સદૃશ નેત્રની રાગયુક્તતા સૂચવી છે.

કૃપાદગ્વૃષ્ટિસંહૃદાસંદાર્સપ્રિયઃ પૈતિઃ ।

રોષદક્ષપાતસંપ્લુષ્ટમૈકદ્વિદ્ ભક્તસેવિતઃ ॥ ૧૪ ॥

આ શ્લોકમાં ચાર નામ છે. કૃપાયુક્ત દષ્ટિની વૃષ્ટિથી નિજ સેવકોને દાસ તથા દાસીઓને આપે આનન્દિત કરેલા છે. તેવા દાસદાસીઓને આપશ્રી પ્રિય છે. આપને કાલાદિનો ભય નથી તેથી પોતાને શરણુ આવેલા જીવોને કાલાદિનું ભય નિવારણુ કરે છે, તેમનું આપ રક્ષણુ કરે છે. તેથી તેમના પતિરૂપ આપ છે. આપ રોષયુક્ત દષ્ટિના પાતથી ભક્તના દેષ કરનારાઓને દગ્ધ કરે છે. ભક્તો આપશ્રીની સેવા કરે છે. ૧૪.

સુર્લેસેવ્યો દુરારાધ્યો દુર્લભાંગિસૈરોરુહઃ ।

ઉગ્રપ્રેતાપો વાક્સીધુપૂરિતાશેષસેવકઃ ॥ ૧૫ ॥

આ શ્લોકમાં પાંચ નામ છે. ભક્તો આપશ્રીની સુખથી સેવા કરી શકે છે, ભક્તના ભાવાનુરૂપ સેવા આપશ્રી અંગીકાર કરે છે. ભક્તથી અન્યને આપશ્રી દુરારાધ્ય છે, ભક્તથી અન્ય કદાચિત્ અતિકૃષ્ટી સંતોષ આપશ્રીનો સંપાદન કરી શકે, પરંતુ તેમની સેવા આપશ્રી અંગીકાર કરતા નથી. આપશ્રીનું ચરણુકમલ દુર્લભ છે, ભક્તોને બ્યારે આપશ્રીનું ચરણુકમલ દુર્લભ છે તો અન્યની વાત જ શી. નિજ ચરણુકમલ દુર્લભ છે, અર્થાત્ આચાર્યશ્રીમાં ભક્તિ થવી દુર્લભ છે, તત્કૃપાથીજ થાય છે. આપશ્રીનો પ્રતાપ ઉગ્ર છે; અભક્તો એ તાપ સહી શક્તતા નથી. અભક્તોને નિજ ઉગ્ર પ્રતાપથી તાપે છે, અને નિજ સર્વ સેવકોને વચનામૃત પૂર્ણ કરી તેમના તાપ દાળે છે. ૧૬

શ્રીભાગવતપીયૂષસમુદ્રમથનંક્ષમઃ ।

તત્સારભૂતરાસસ્ત્રીભાવપૂરિતર્વિગ્રહઃ ॥ ૧૬ ॥

આ શ્લોકમાં એ નામ છે. આપશ્રી શ્રીભાગવતરૂપ અમૃતસમુદ્રનું મંથન કરવાને શક્તિમાન છે. આપશ્રીજ શ્રીભાગવતનું શુદ્ધ તાત્પર્ય તેનો સાંગોપાંગ વિચાર કરીને દર્શાવવાને સમર્થ છે. શ્રીભાગવતરૂપ અમૃત સમુદ્રના સારભૂત રાસસ્ત્રી—ગોપવધૂ—ના ભાવથી પૂર્ણ-મૂર્તિરૂપ શ્રીમદાચાર્યજી છે.

સાંનિધ્યમાત્રદત્તશ્રીકૃષ્ણપ્રેમી વિમુક્તિદઃ ।

રાસલીલૈકેતાત્પર્યઃ કૃપયા તત્કર્યાપ્રદઃ ॥ ૧૭ ॥

આ શ્લોકમાં ચાર નામ છે. આપશ્રી નિજ સાંનિધ્યમાં આવનારને શ્રીકૃષ્ણપ્રેમનું દાન કરે છે. આપશ્રી શ્રીકૃષ્ણ પ્રેમરસથી બહાર અને બીતર પૂર્ણ છે અને તેથી આપશ્રીના સમીપ આવનાર ભક્તને તે પ્રેમ-રસનું દાન કરે છે. લીલાવેશિષ્ટ ફલાત્મક સ્વરૂપમાં પ્રેમનું દાન આચાર્યજી કરે છે. મુક્તિથી અધિક ભગવતસંબંધરૂપ ફલનું દાન આચાર્યશ્રી કરે છે. વિવિધમુક્તિનું દાન અધિકારીભેદથી આપશ્રીજ કરે છે. સાંનિધ્યમાત્રથી અન્ય વિષયોમાં નિજભક્તોને અનિચ્છા આપશ્રી પ્રકટ કરે છે. આપશ્રીનું તાત્પર્ય કેવલ રાસલીલામાંજ છે. અર્થાત્ રાસલીલામાં મધ્ય-યાત અને તદ્દ્વારા ભગવતસંબંધ એજ પુષ્ટિમાર્ગીય પરમમુક્તિ છે એમ અત્ર સૂચવાય છે. આપશ્રી કૃપાથીજ શ્રીસુખોદિની દ્વારા એ રાસ-લીલાના કથારસનું દાન કરે છે. ૧૭.

વિરહાનુભવૈકાર્થસર્વત્યાગોપદેશકઃ ।

મક્ત્યાચારોપદેષ્ટા ચ કર્મમાર્ગપ્રવર્તકઃ ॥ ૧૮ ॥

આ શ્લોકમાં ત્રણ નામ છે. કેવલ પ્રભુના વિરહના અનુભવના પ્રયોજનાર્થ સર્વલાગ કરવાનો ઉપદેશ આપશ્રી કરે છે. ભક્તિમાર્ગના

આચારના-સેવામાર્ગના-પ્રકારના ઉપદેશકર્તા આપશ્રીજ છે. કર્મમાર્ગના પ્રવર્તક પણ આપશ્રી છે. નિજ સેવકોને જો આપશ્રી વર્ણાશ્રમના આચાર ધર્મ ન પળાવે તો બહિર્મુખો ભક્તિમાર્ગને નિન્દે. તેથી તેની પણ પ્રવૃત્તિ નિજ સેવકોમાં આપશ્રી કરેછે. લોકસંગ્રહાર્થ કર્મો પણ આપશ્રી કરે છે. ૧૮.

યાગાદૌ ભક્તિમાર્ગૈકસાધનત્વોપદેશકૈઃ ।

પૂર્ણાનન્દૈઃ પૂર્ણકૌમો વાકપતિર્વિબુધેશ્વરૈઃ ॥ ૧૯ ॥

આ શ્લોકમાં પાંચ નામ છે. યજ્ઞયાગાદિમાં ભક્તિમાર્ગની એક મુખ્ય સાધનતા તેના ઉપદેશકર્તા આપશ્રીજ છે. આપશ્રી યજ્ઞાદિ કરીને નિજજનોના ભક્તિમાર્ગમાં થતા બે અપરાધની નિવૃત્તિ કરે છે. અન્ય દેવતાના સંબંધની નિવૃત્તિ આપ દેવતાયાગ ભગવાનની વિભૂતિ તરીકે ફરીને કરે છે, અને ભક્તિજ ફલ છે, અને સ્વર્ગાદિ નહિ એ પણ નિષ્કામ યજ્ઞાદિ કરીને આપશ્રી યાગાદિને ભક્તિમાર્ગના સાધન તરીકે ઉપદેશે છે. યાગાદિ આપશ્રી કરે છે તેથી કોઈ બહિર્મુખને શંકા થાય કે આપશ્રી સ્વર્ગાદિની કામનાથી કરતા હશે તો તે દૂર કરવાને અન્ય બે નામ કહ્યાં છે. આપશ્રી પૂર્ણાનન્દ છે, અને પૂર્ણકામ છે. આચાર્યશ્રીએ પૂર્ણાનન્દનામ સંન્યાસ લીધો ત્યારે ધર્મ હવે એમ અભિયુક્તો કહે છે. આપશ્રી વાણીના સરસ્વતીના પતિ છે, નિયામક છે, વેદાદિ સકલ વિદ્યાઓના નિયામક આપશ્રી છે; આપશ્રી અગ્નિ હોવાથી વાણીના અધિષ્ઠાતા દેવ છે. આપશ્રી પંડિતોને પણ જ્ઞાનાર્થ ઉપાસ્ય છે. જ્ઞાનિભક્તોને ફલદાન કરવાવાળા આચાર્યશ્રીજ છે. ૧૯.

કૃષ્ણનામસહસ્રસ્ય વર્કૈતા મક્તપરાયેણઃ ।

મક્ત્યાચારોપદેશાર્થનાનાવાક્યનિરૂપૈકઃ ॥ ૨૦ ॥

આ શ્લોકમાં ત્રણ નામ છે. શ્રીભાગવતમાં પ્રતિપાદિત દશલીલા વિશિષ્ટ પુરૂષોત્તમ કૃષ્ણના સહસ્ત્રનામના પ્રકટ કર્તા આપશ્રીજ છે; શ્રીપુરૂષો-

તમ સહસ્રનામ આપત્રીએ પ્રકટ કર્યા છે. ભકતપરાયણુ આપત્રી છે. ભકિતમાર્ગના આચાર ઉપદેશવાને નવરત્ન, ભકિતવર્ધિની વગેરે પ્રકરણુ અન્યો આપત્રીએજ પ્રકટ કર્યા છે.

સ્વાર્થોઙ્ગિતાખિલપ્રોળપ્રિયસ્તાદશવેષ્ટિતઃ ।

સ્વદાસાર્થકૃતાશેષસાધનઃ સર્વશક્તિધૃક્ ॥ ૨૧ ॥

આ શ્લોકમાં ચાર નામ છે. પોતાની કૃતાર્થતાની સિદ્ધિને માટે જેમણે ભકિતમાર્ગથી વિરહ સર્વનો ત્યાગ કર્યો છે તેવાઓને આચાર્યશ્રી પ્રાણુથી પણ અધિક પ્રિય છે આપત્રીને જેમણે પોતાના દેહાદિ સર્વ નિવેદન કર્યા છે તેમને પ્રાણુથી પણ પ્રિય છે તેવાજ ભકતોથી આપત્રી સેવાર્થ વેષ્ટિત છે. તેવા ભકતો આપત્રીની સેવા માટે આસપાસ વીંટલાયલા રહે છે. આપત્રીની ચેષ્ટા વિલાસ તેવા ભકતોની પ્રપત્તિ—શરણુ ગતિને અનુકૂલ છે. શ્રીરઘુનાથજી વેષ્ટિત ને સ્થલે ચેષ્ટિત પાઠ સ્વીકારે છે. નિજ દાસોને માટે આપત્રી અશેષ સાધન કરે છે. પોતાને શરણુ આવેલા નિજ દાસોને માટે આપત્રી સર્વ ભોગસાધન અને ભગવત્પ્રાપ્તિના સાધન કરે છે. લૌકિક વૈદિક સર્વ સાધન તેમને માટે આપત્રી કરે છે. આપત્રી સર્વ શક્તિ ધારણુ કરે છે; અને સર્વ ભકતોમાં સ્વ-સામર્થ્યનું દાન કરી ધારણુ કરાવે છે. ૨૧

ભુવિ ભક્તિપ્રચારૈરકૃતે સ્વાન્વયકૃત્ પિતા ।

સ્વવંશે સ્થાપિતાશેષસ્વમાહાત્મ્યઃ સ્મર્યોપહઃ ॥ ૨૨ ॥

આ શ્લોકમાં ચાર નામ છે. ભૂતલ ઉપર કેવલ ભકિતમાર્ગનાજ પ્રચારને માટે પોતાનો વંશ સ્થાપે છે. શ્રીગોકુલેશ અન્વય શબ્દનો માત્ર પુત્ર અર્થ કરે છે, શ્રીરઘુનાથજી અપલપરમ્પરા અર્થ કરે છે. વંશમાં કેવલ ઔરસત્વ જણાવવાને પિતા એ નામ ધ્યુ છે. સ્વવંશમાં આપત્રીએ પોતાનું અશેષ માહાત્મ્ય સ્થાપન કરેલું છે. ગર્વથી આપત્રીના

સદૃશ કોષ કરવા થવા જાય તો તેનો ગર્વ આપશ્રી દરણુ કરેછે. કોષક હાસ્યથી આપશ્રી ભક્તોનું દુઃખ દૂર કરે છે. ૨૨.

પતિવ્રતાંપતિઃ પારલૌકિકૈર્હિકૈર્દાનકૃત્ ।

નિર્ગૂઢહૃદયોનન્યમક્તેષુ જ્ઞાપિતાંશયઃ ॥ ૨૩ ॥

આ શ્લોકમાં ચાર નામ છે. આપશ્રી પતિવ્રતાના પતિ છે. જેટલા અલૌકિક ધર્મે આપશ્રીમાં છે તેટલા જ શ્રીમહાલક્ષ્મીજીમાં છે. આજ કારણથી તેમના વંશમાં પણ તેનું જ અલૌકિક માહાત્મ્ય સ્થિત આપશ્રીએ કયું. સ્વમાર્ગીય ભગવત્સંબન્ધરૂપ પારલૌકિક તથા સેવાર્થ સ્ત્રીપુત્ર-ધનાદિરૂપ ઔદિક એ સર્વનું દાન આપશ્રીજ કરે છે. આપશ્રીનું હૃદય નિર્ગૂઢ છે. આપશ્રીનું હાર્દ સમજવું દુર્લભ છે. કેવલ નિજ અનન્ય ભક્તોને શ્રીપદનાભદ્રાસાદિ જેવા વિરલ ભક્તોને આપશ્રી નિજ આશય સ્ફુરાવે છે. ૨૩.

ઉપાસનાદિમાર્ગાતિમુગ્ધમોહનિર્વારકઃ ।

મક્તિમાર્ગે સર્વમાર્ગવૈલક્ષણ્યોનુભૂતિકૃત્ ॥ ૨૪ ॥

આ શ્લોકમાં બે નામ છે. ઉપાસનાદિ માર્ગોમાં જે લોકો અતિમુગ્ધ થયલા છે તેમનો મોહ તેમને ભક્તિમાર્ગનું નિરૂપણ કરીને દૂર આપશ્રી જ કરે છે. ભક્તિમાર્ગનું પ્રાકલ્પ કરીને કર્મ જ્ઞાન ઉપાસના માર્ગમાં મુગ્ધ થયલા પંડિતોનો મોહ દૂર કરે છે. કર્મજ્ઞાન વગેરે સર્વ માર્ગોથી ભક્તિમાર્ગનું વૈલક્ષણ્ય વિલક્ષણતા-આપશ્રી અનુભવ કરાવે છે. આપશ્રી એ પ્રકટ કરેલા પ્રેમભક્તિમાર્ગ આગળ એ સર્વ માર્ગો તુરંત છે એમ આપશ્રી સાક્ષાત્ અનુભવ કરાવે છે. ૨૪.

પૃથક્કારણમાર્ગોપદેષ્ટા શ્રીકૃષ્ણહાર્દવિત્ ।

પ્રતિક્ષણનિકુઞ્જસ્થલીલારસેસુપૂરિતઃ ॥ ૨૫ ॥

આ શ્લોકમાં ત્રણ નામ છે. ભક્તિમાર્ગથી પૃથક્ ભિન્ન એવો શરણુમાર્ગ છે. તેનો પણ ઉપદેશ આપશ્રી કરે છે. પંચરાત્રાદિમાં

ઉપદેશેલો શરણુમાર્ગ છે તેનાથી આપશ્રીનો ઉપદેશેલો ભક્તિમાર્ગ
યદ્યપિ શબ્દો તેના તે હોય, તોપણ તેનાથી ભિન્ન છે. તે મર્યાદામાર્ગીય
છે, આ પુષ્ટિમાર્ગીય છે. શ્રીકૃષ્ણનું હાર્દ—અંતરંગ અભિપ્રાય—આ-
પશ્રીજી જાણે છે. પ્રતિક્ષણ પ્રભુની નિકુંજની લીલારસથી સુપૂરિત છે.
આન્તર અને આજ પ્રભુના નિકુંજ લીલારસના અનુસંધાનથી આપશ્રી
પૂર્ણ છે. અનિર્વચનીય ભાવવિશેષથી આપશ્રી વ્યાપ્ત છે. ૨૫.

તત્કથાક્ષિપ્તેત્વિત્તસ્તદ્વિસ્મૃતાન્યો વ્રજપ્રિયઃ

પ્રિયંવ્રજસ્થિતિઃ પુષ્ટિલીલૈર્કર્તા રહઃપ્રિયઃ ॥ ૨૬ ॥

આ શ્લોકમાં છ નામ છે. નિકુંજરથ રાધામાધવની કથારસમાં
આપશ્રીનું ચિત્ત સ્થિર છે. સંયોગવિપ્રયોગ ઉભય રસથી આપશ્રી પૂર્ણ
છે. તે કથા વિના અન્યની આપશ્રીને સ્મૃતિ નથી. આપશ્રીને વ્રજ
પ્રિય છે. વ્રજમાં સ્થિતિ કરવી નિવાસ કરવો આપશ્રીને પ્રિય છે, લોક-
વેદાતીત અનુગ્રહાત્મક લીલા આપશ્રી કરે છે. આપશ્રીને એકાન્ત પ્રિય છે,
કારણકે પ્રભુની નિગૂઢ લીલાનો રસાનુભવ ત્યાંજ સારી રીતે થઈ શકે. ૨૬

મક્તેચ્છાપૂર્વકઃ સર્વાજ્ઞાતિલીલોતિમોર્હનઃ ।

સર્વાસંસ્કૃતો મક્તમાત્રીસક્તઃ પતિતપાર્વનઃ ॥ ૨૭ ॥

આ શ્લોકમાં પણ છ નામ છે. જેમ એકાન્તમાં ભગવદ્લીલાનો
અનુભવ આપશ્રી કરે છે તેમ તે કથારસનો આસ્વાદ ભક્તોને કરાવી
તેમના તેવા મનોરથ આપશ્રી પૂર્ણ કરે છે. આપશ્રીની સર્વ લીલા
ભક્તોને પણ અજ્ઞાત છે. આથી એમ સૂચના થાય છે નિજ અનુ-
ભવથી અન્ય પ્રકાર આપશ્રી બોધે છે, નહિ કે આપશ્રીનો સાક્ષાત્
અનુભવેલો પ્રકાર; અથવા આપશ્રીની સર્વ લીલા ભક્તો સારી રીતે જાણે
છે. નિજ સ્વરૂપનું દર્શન કરાવીને આપશ્રી ભક્તોને અત્યંત મુગ્ધ કરે છે,
અને નિજરૂપનું અદર્શન કરી અભક્તોને મોહ પમાડે છે. સર્વ ભક્તોમાં

આપશ્રી આસકત છે અને અલકતોમાં અનાસકત છે, તેમનામાં આપ-
શ્રીની ઉપેક્ષા છે. કેવલ લકતોમાંજ આપશ્રીની આસકિત છે. પતિત
અલહત્યાદિ મહાપાતકોથી દુષ્ટ જીવોના સ્વીકાર માત્રથી આપશ્રી તેમને
પાવન કરે છે, લકિતમાર્ગથી વિરૂદ્ધ આચરણ કરીને જે લકતો પતિત
થયલા છે તેમને પાવન કરવાવાળા આપશ્રીજ છે. ૨૭.

સ્વયશોગાનસંહૃદ્દયામ્મોજવિધૃરઃ ।

યશઃપીયૂષલહરીપ્લાવિતાર્થરસઃ પૈરઃ ॥ ૩૩ ॥

આ શ્લોકમાં ત્રણ નામ છે. પોતાના પ્રભુના નયશોગાન થી જેમના
હૃદય કમલ આનંદિત થયલા છે તેવાં લકતોના હૃદય આપશ્રીના આસન
રૂપ છે. આપશ્રી તેવાના જ હૃદયકમલમાં બિરાજે છે. પ્રભુના ગુણગાનથી
હૃદય નિર્દુષ્ટ બને છે, અને ગુણગાનથી સુવાસિત બનતા કમલરૂપ થાય છે.
ત્યાંજ આચાર્યશ્રી સ્થૂરે છે. ગુણગાનરૂપ અમૃતની લહેરીઓથી અન્ય
લૌકિક શૃંગારાદિ રસોને આપશ્રીએ તુરંત કરી નાખ્યા છે. નિજ જનોને
આપશ્રી પૂર્ણ કરે છે. અગણિતાનન્દ પુરૂષોત્તમ પણ આપશ્રી છે ૨૮.

લીલામૃતરસાર્દ્રાદ્રીકૃતાલિલશરીરમૃત્ ।

ગોવર્ધનસ્થિત્યુન્સાહસ્તલીલાપ્રેમપૂરિતઃ । ૨૨ ॥

આ શ્લોકમાં ત્રણ નામ છે. કૃષ્ણલીલાના અમૃતરસથી નિજ
જનોને આપશ્રી બાહ્યાભ્યંતર આદ્ર કરે છે. આપશ્રીનો ઉત્સાહ શ્રીગો-
વર્ધનમાં શ્રીગિરિરાજમાં સ્થિતિ કરવાનો છે. આથી તેવા નિર્દુષ્ટ ભગવ-
ત્લીલા સ્થાનમાં આપશ્રીની સ્થિતિ છે એમ જણાવ્યું. શ્રીગોવર્ધન-
ધરની લીલા પ્રેમથી પૂર્ણ છે. ૨૯.

યજ્ઞમોક્તૌ યજ્ઞેર્કર્તા ચતુર્વર્ગવિશેષારદઃ ।

સત્યપ્રતિજ્ઞસ્ત્રિગુણાતીતો નયંવિશારદઃ ॥ ૩૦ ॥

આ શ્લોકમાં છ નામ છે. આપશ્રી અગ્નિરૂપ હોવાથી અગ્નિહો-
ત્યાદિ યજ્ઞોના બોકતા આપશ્રી છે. ઇન્દ્રયાગભંગ કરીને તે બલિભોજન

પ્રભુએ કયું. આપશ્રી ભગવન્મુખરૂપ હોવાથી યજ્ઞભોકતા થયા. અન્નકૂટાદિ યજ્ઞ ભક્તોમાં પ્રવર્તાવવાથી અગ્નિહોત્રાદિ સ્વયં કરતા હોવાથી આપશ્રી યજ્ઞકર્તા છે. ધર્મ અર્થ કામ અને મોક્ષ એ ચારે પુરુષાર્થ સિદ્ધ કરવા કરાવવામાં આપશ્રી નિપુણ છે. નિજજનોના ચતુર્વર્ગ આપશ્રીજ સિદ્ધ કરે છે. આપશ્રીની પ્રતિજ્ઞા સત્ય છે. સત્ત્વ રજસ્સુ તમસ વગેરે પ્રાકૃત ગુણોથી આપશ્રી અતીત છે. આપશ્રી નિર્ગુણ છે. આપશ્રી નીતિશાસ્ત્રમાં ચતુર છે, સ્વસિદ્ધાન્તશાસ્ત્રમાં આપશ્રી અત્યન્ત નિપુણ છે. ૩૦.

સ્વકીર્તિવેર્ધનસ્તત્ત્વસૂત્રમાખ્યે પ્રદર્શકઃ ।

માયાવાદાખ્યેતૂલાગ્નિબ્રહ્મવાદનિરૂપકઃ ॥ ૩૧ ॥

આ શ્લોકમાં ચાર નામ છે. સ્વમાર્ગીય રહસ્ય ગ્રન્થોના નિરૂપણથી નિજજનોમાં આપશ્રીની કીર્તિ પ્રસરે છે. ઉત્કૃષ્ટ પુણ્ય કર્મના આચરણથી આપશ્રી નિજ સત્પ્ર્યાતિનો વિસ્તાર કરે છે. તત્ત્વસૂત્ર—બ્રહ્મસૂત્ર—ન યથાર્થ પ્રતિપાદન કરવાને લાખ્ય આપશ્રી પ્રકટ કરે છે. માયાવાદ નામક રૂના દાહ કરવાવાલા અગ્નિરૂપ આપશ્રીજ છે. આ સર્વ બ્રહ્મરૂપ છે એવા બ્રહ્મવાદનું નિરૂપણ કરવાવાલા આપશ્રીજ છે. ૩૧.

અપ્રાકૃતાખિલાકલ્પભૂષિતઃ સંહજસિમતઃ ।

ત્રિલોકીભૂષણં ભૂમિમૌગ્યં સંહજસુંદરઃ ॥ ૩૨ ॥

અશોષમક્તસંપ્રાર્થ્યચરણાબ્જેર્જજોધનઃ ॥ ૩૨ ॥

આ દોઢ શ્લોકમાં પાંચ નામ છે. આપશ્રી અલૌકિક સર્વ લીલાસક્ષી ભાવરૂપ અલંકારોથી શોભાયમાન છે. અન્ય લાખ્યકારોએ ફલાધ્યાયમાં ફલ બતાવ્યું છે, પરંતુ સર્વોત્કૃષ્ટ લીલાસક્ષરૂપ ફલ જેવું આચાર્યશ્રીએ દર્શાવ્યું છે તેવું કોઈએ દર્શાવ્યું નથી. શ્રીગોકુલેશમણુના આ કથનથી આચાર્યશ્રીએ ફલાધ્યાયનું લાખ્ય પ્રકટ કરેલું જે આપણા દુર્ભાગીએ હાલ મુખ-

પ્રાય થયું છે એમ અનુમાન થાય છે. લીલારસના ભાવ નિરૂપણથી આપશ્રીમાં સહજ રિમત છે. આપશ્રી ત્રણે લોકના ભૂષણરૂપ છે. ભૂમિના ભાગ્યરૂપ પૂણ્યપ્રપચકરૂપ આપશ્રીજ છે. આપશ્રીમાં સૌન્દર્ય સહજ છે. આપશ્રીનું ચરણકમલની પરાગરૂપ ધન—અક્ષય નિધિ સર્વ અનન્ય ભગવદીયોને સંપ્રાપ્ય છે. આપશ્રીના અનન્ય ભક્તો આપશ્રીના ચરણકમલની પરાગરૂપ ધનની નિરંતર અભિલાષા રાખે છે. ૩૨॥

આ પ્રકારે ૧૦૮ નામ આચાર્યશ્રીના નિરૂપણ કરી સ્તોત્રનો ઉપ-સંહાર કરે છે:—

इत्यानन्दनिधेः प्रोक्तं नाम्नामष्टोत्तरं शतम् ॥ ३३ ॥

श्रद्धाविशुद्धबुद्धिर्यः पठत्यनुदिनं जनः ।

स तदेकमनाः सिद्धिमुक्तां प्राप्नोत्यसंशयः ॥ ३४ ॥

तदप्राप्तौ वृथा मोक्षस्तदाप्तौ तद्वतार्थता ।

अतः सर्वोत्तमं स्तोत्रं जप्यं कृष्णरसार्थिभिः ॥ ३५ ॥

આ પ્રકારે આનંદના નિધિરૂપ શ્રીમહાપ્રભુજીના ૧૦૮ નામ કહ્યાં છે. શ્રદ્ધાથી વિશુદ્ધ થયેલી બુદ્ધિવાલો જે સુજન તદેકમન થઇને-આપશ્રીમાં ચિત્ત પરોવીને દરરોજ આનો પાઠ કરશે તેને અહિ કહેલી સિદ્ધિ જરૂર પ્રાપ્ત થશે. એ સિદ્ધિ મધ્યા વિનાનો મોક્ષ વૃથા છે, અને એ સિદ્ધિ મેલેથી મોક્ષ ગતાર્થ છે. એ સિદ્ધિ પ્રાપ્ત થયેથી મોક્ષનું પ્રયોજન રહેતું નથી, માટે કૃષ્ણરસની જેમને અભિલાષા છે તેમણે આશ્રીસર્વોત્તમનો જપ કરવો. એમ શ્રીમત્પ્રભુચરણની નિજ જનોને શિક્ષા છે. સ્તોત્રનું ફક્ત તથા અધિકારી આ પ્રકારે આપશ્રી નિરૂપણ કર્યા છે.

શ્રીનામરત્નાસ્તોત્ર.

યજ્ઞમાર્કોદયાત્ પાપધ્વાન્તરાશિઃ પ્રશામ્યતિ ।

વિકસન્તિ ત્દદ્ગ્જાનિ તન્નામાનિ સદાશ્રયે ॥ ૧ ॥

જેના નામરૂપ સૂર્યના ઉદયથી પાપરૂપ અંધકારનો સમૂહ (ઢગલો) નાશ પામે છે, અને હૃદયરૂપ કમલો વિકાસ પામે છે તેમના નામનો આશ્રય સદા હું કરું છું. ૧.

અનુષ્ઠુમમિહ હન્દ ઋષિરગ્નિકુમારજઃ ।

સર્વશક્તિસમાયુક્તો દેવઃ શ્રીવલ્લભાત્મજઃ ॥ ૨ ॥

વિનિયોગઃ સમસ્તેષ્ટસિદ્ધયર્થં વિનિરૂપિતઃ ।

આ સ્તોત્રમાં જન્દ અનુષ્ઠુભ છે, સ્તોત્રના દ્રષ્ટા ઋષિ અગ્નિકુમારના પુત્ર શ્રીરઘુનાથજી છે, સ્તોત્રના દેવ સર્વશક્તિવાલા શ્રી વલ્લભાત્મજ શ્રીવલ્લભેશ્વર છે. આ સ્તોત્રનું પ્રયોજન સમસ્ત વાંછિતની સિદ્ધિને માટે છે. ૨॥

શ્રીવિઠ્ઠલઃ કૃપાસિન્ધુર્મક્તવદ્યોતિસુન્દરઃ ॥ ૩ ॥

કૃષ્ણલીલારસાવિષ્ટઃ શ્રીમાન્ વલ્લભૈનન્દનઃ ।

આપશ્રી (શ્રીગુણાંધજી) શ્રીવિઠ્ઠલ છે, જ્ઞાનથી જ્ઞાનશત્રુને પૂર્ણ કરે છે. આપશ્રી કૃપાના સાગર છે, ભક્તને વશ છે, આપનું સ્વરૂપ બહુ સુંદર છે, આપશ્રી કૃષ્ણલીલાના રસથી આવિષ્ટ છે. આપશ્રી શ્રીમાન્—શોભાયુક્ત છે. શ્રીવલ્લભનન્દન—શ્રીમહાપ્રભુજીના લાડિલા છે.

દુર્હર્દયો ભક્તસંદેહયો ભક્તંગમ્યો ભયાપેહઃ ॥ ૪ ॥

દુષ્ટ લોકો આપશ્રીને જોઈ શકતા નથી. ભકતો આપશ્રીનું દર્શન સારી રીતે કરે છે. આપશ્રી ભકતગમ્ય છે. ભકતો આપશ્રીની સમીપ જઈ શકે છે. આપશ્રી ભયના દૂર કરવાવાળા છે.

અનન્યમક્તહૃદયો દીનાનાથૈકસંશ્રેયઃ ।

રાજીર્વેલોચનો રાસલીલારસમહોદધિઃ ॥ ૫ ॥

અનન્ય ભકતના હૃદયરૂપ આપશ્રી છે. દીન અને અનાથના આપ એકલા આશ્રયરૂપ છે. આપશ્રીના નેત્ર કમલસદૃશ છે. રાસલીલાના રસના મહાસમુદ્રરૂપ આપ છે.

ધર્મસેતૈર્મક્તિંસેતુઃ સુખસેવ્યો વ્રજેશ્વરઃ ।

મક્તશોકૌપહઃ શાન્તઃ સર્વજ્ઞઃ સર્વકામંદઃ ॥ ૬ ॥

આપશ્રી ધર્મના સેતુ છે, ભકિતના સેતુ છે, ધર્મ તથા ભકિત પ્રાપ્ત કરવામાં સાધનરૂપ છે, સુખથી આપશ્રીની સેવા થઈ શકે છે. વ્રજના આપ ઈશ્વર—રાજા છે. ભકતના શોક આપશ્રી દૂર કરે છે. આપશ્રી શાંત છે, સર્વજ્ઞ છે, સર્વ મનોરથનું દાન કરવાવાળા છે.

રુક્મિણીરિમણઃ શ્રીશૌ મક્તરત્નપરીક્ષકઃ ।

મક્તરક્ષૈકંદક્ષઃ શ્રીકૃર્ણમક્તિપ્રવર્તકઃ ॥ ૭ ॥

આપશ્રી શ્રીરુક્મિણીના રમણ છે, લક્ષ્મીના પદ્માવતીની મિત્ર છે, ભકતરત્નની પરીક્ષા કરવાવાળા છે, ભકતની રક્ષામાંજ કુશલ છે, શ્રીકૃષ્ણ ભકિતના પ્રવર્તાનાર છે.

મહાસુરતિરસ્કર્તો સર્વજ્ઞાલ્લંબિવિદ્યેષીઃ ।

પ્રત્યક્ષાદિદુષ્ણાંશુમૈકેનેત્રસુધાકર ॥ ૮ ॥

મહા અસુરનો આપશ્રી તિરસ્કાર કરે છે. સર્વ જ્ઞાનના જ્ઞાતાઓના આપશ્રી નેતા છે, કર્મરૂપ જડનાને દૂર કરવાવાળા છે. આપશ્રી સૂર્ય છે. ભકત નેત્રના ચન્દ્રમા છે.

મહાલક્ષ્મીર્ગોભરત્નં કૃષ્ણવર્ત્મસમુદ્ભવઃ ।

મક્તચિન્તામણિર્મકિકલ્પદ્રુમનવાંકુરઃ ॥ ૯ ॥

આપશ્રી શ્રીમહાલક્ષ્મીજીના ગર્ભરત્ન છે. કૃષ્ણ (ભકિત) માર્ગના ઉદ્ભવરૂપ છે, ભકતના મનોરથ પૂર્ણ કરવાવાલા ચિન્તામણિ છે, ભકિત કલ્પવૃક્ષના નૂતન અંકુર છે.

શ્રીગોકુલકૃતૌવાસઃ કાલિન્દીપુલિનૈપ્રિયઃ ।

ગોવર્ધનાગર્ભરતઃ પ્રિયવૃન્દાવનોચ્ચલઃ ॥ ૧૦ ॥

શ્રીગોકુલમાં આપશ્રીએ સારી રીતે નિવાસ કર્યો છે. કાલિન્દી પુલિન—શ્રીયમુનાતટ આપશ્રીને પ્રિય છે, ગોવર્ધન—શ્રીગિરિરાજની તલે-ડીમાં આપશ્રી રત છે, જ્યાં રમણનું સ્થલ છે; અથવા શ્રીગોવર્ધનના શાસ્ત્રમાં ભકિતમાર્ગમાં આપશ્રી નિષ્ઠ છે. આપશ્રી પ્રિય વૃન્દાવનમાં અચળ છે.

ગોવર્ધનાદ્રિમર્સ્યકૃન્મહેન્દ્રમદૌભિષ્પ્રિયઃ ।

કૃષ્ણલીલૈર્કસર્વસ્વઃ શ્રીભાગવતભાવવિત્ ॥ ૧૧ ॥

આપશ્રીએ ગોવર્ધન ગિરિરાજનો યત્ન કર્યો છે, મહેન્દ્રના મહને હણુનાર શ્રીકૃષ્ણના આપશ્રી પ્રિય છે. કૃષ્ણની લીલાઓજ આપશ્રીનું સર્વસ્વ છે. શ્રીભાગવતના ભાવને આપશ્રી જાણે છે.

પિતૃપ્રવર્તિતપથપ્રચારસુવિચારૈકઃ ।

વ્રજેશ્વરપ્રીતિકૈર્તા તન્નિમન્ત્રણમોજકઃ ॥ ૧૨ ॥

નિજ પિતૃચરણે પ્રવર્તવિલા માર્ગના પ્રચારનો આપશ્રી સારો વિચાર કરે છે. વ્રજેશ્વર શ્રીકૃષ્ણની પ્રીતિ આપશ્રી કરે છે. તેના નિમન્ત્રણથી ભોજક કર્તા છે.

બાલલીલૈર્દિસુપ્રીતો ગોપોસંબન્ધિસર્વેકથઃ ।

અતિગંભીરતાર્તપર્યઃ કથનીયૈર્ગુણાકરઃ ॥ ૧૩ ॥

આપશ્રી પ્રભુની બાલલીલાઓ વગેરેમાં સુપ્રસન્ન છે. ગોપીસંબંધિની આપશ્રીની કથા સુન્દર છે. આપશ્રીનું તાત્પર્ય બહુ ગંભીર છે. શ્લાઘનીય ગુણોની આપશ્રી ખાણુ છે.

પિતૃવંશોદધિવિધુંઃ સ્વામુરૂપેસુતપ્રસઃ ।

દિક્ષ્વક્રેવર્તી સત્કીર્તિર્મહોઽજ્ઞલૈચરિત્રવાન્ । ૧૪ ॥

પિતૃચરણના વંશ સમુદ્રના આપશ્રી ચન્દ્રમા છે. પોતાના સદૃશ પુત્રોના આપશ્રી જનક છે. દિશાઓમાં આપશ્રીની આણુ ફેરે છે. આપશ્રીની કીર્તિ નિર્મલ છે. આપશ્રીનું ચરિત્ર મહા ઉજ્જવલ છે.

અનેકક્ષિતિપશ્રેણીમૂર્ધાસૈક્તપદામ્બુજઃ ।

વિપ્રદારિદ્રધેદાવાગ્નિર્મૂદેવાગ્નિર્પ્રપૂજકઃ ॥ ૧૫ ॥

અનેક રાજાઓની મસ્તકશ્રેણીથી આપશ્રીનું ચરણકમલ આસકત છે. વિપ્ર—બ્રાહ્મણની દરિદ્રતાના આપશ્રી દાવામિ છે, સમૂલ નાશ કરવાવાળા છે. બ્રાહ્મણ તથા અગ્નિના આપશ્રી પૂજક છે.

ગોબ્રાહ્મણપ્રાણરક્ષાપરઃ સત્યપેરાયણઃ ।

પ્રિયશ્રુતિપૈથઃ શશ્વન્મહોમલ્લકરઃ પ્રેમુઃ ॥ ૧૬ ॥

ગાય તથા બ્રાહ્મણોના પ્રાણની રક્ષા કરવાને આપશ્રી તત્પર છે. આપશ્રી સત્ય—પરાયણ છે. આપશ્રીને વેદમાર્ગ પ્રિય છે. નિત્ય આપશ્રી મહાયજ્ઞ કરે છે. આપશ્રી સમર્થ છે.

કૃષ્ણોન્નુગ્રહસંલભ્યો મહાપતિર્તેપાવનઃ ।

અનેકમાર્ગસંહિષ્ટજીવસ્વાસ્થ્યપ્રદો મૈહાન્ ॥ ૧૭ ॥

કૃષ્ણનો અનુગ્રહ આપશ્રીદ્વારા સુખથી સંપાદન થઈ શકે છે. મહાપતિતને પાવન કરવાવાળા આપશ્રી છે. અનેક માર્ગની અન્દર ભટકીને દુઃખ પામેલા જીવોને આપશ્રી સ્વાસ્થ્ય—શાન્તિનું દાન સારી રીતે કરી છે. આપશ્રી મહાન્ છે.

નાનામ્નમનિરૈકર્તા મક્તૌજ્ઞાનમિદુત્તમઃ ।

મહાપુરુષસંત્વ્યાતિર્મહાપુરુષવિગ્રહઃ ॥ ૧૮ ॥

વિવિધ બ્રાન્તિઓ આપશ્રી દૂર કરે છે. ભકતોનું અજ્ઞાન હેઠવામાં આપશ્રી ઉત્તમ છે. મહાપુરુષ સદૃશ આપશ્રીની સત્પ્રત્યાતિ છે. મહાપુરુષના જેવું આપશ્રીનું શ્રીઅંગ છે.

દર્શનીયતમો વૈશ્વમી માયાવાદનિરૈસકૃત્ ।

સદા પ્રસન્નવદનો મુગ્ધસ્મિતમુસ્મામ્બુજઃ ॥ ૧૯ ॥

આપશ્રી દર્શનીયોમાં ઉત્તમ છે, સ્વરૂપે અત્યંત સુંદર છે. આપશ્રી મહાન્ વક્તા છે. માયાવાદનો નિરાસ આપશ્રી કરે છે. આપશ્રીનું વદન સદા પ્રસન્ન છે. આપશ્રીનું મુખકમલ મુગ્ધ હાસ્યથી યુક્ત છે.

પ્રેમૌદ્રદૈર્ગ્ વિશાલીંક્ષઃ ક્ષિતિમણ્ડલમણ્ડનઃ ।

ત્રિજગદ્વ્યાપિસંત્કીર્તિર્ધવલીકૃતમેર્ચકઃ ॥ ૨૦ ॥

આપશ્રીના નેત્ર પ્રેમથી આદ્ર છે. આપશ્રીના નેત્ર વિશાળ છે. ભૂમંડલના આપશ્રી અલંકાર છે. આપશ્રીની સત્કીર્તિ ત્રણ લોકોમાં વ્યાપી છે. શ્યામને આપશ્રી શ્વેત કરે છે.

વાક્સુધાકૃષ્ટમર્કાન્તઃકરણઃ શત્રુતૌપનઃ ।

મક્તસંપ્રાર્થિતકરો દાસદાસીર્ણિતપ્રદઃ ॥ ૨૧ ॥

આપશ્રી વાણીસુધાથી ભકતોના અન્તઃકરણ આકર્ષે છે. શત્રુઓને આપશ્રી તપાવે છે. ભકતનું સંપ્રાર્થિત આપશ્રી કરે છે. દાસ-દાસીઓને વાંછિતનું આપશ્રી દાન કરે છે.

અચિન્ત્યમહિમાડમેયો વિરૂપમયારૂપદવિગ્રહઃ ।

મક્તક્લેશાસહઃ સર્વસંહો મક્તૈકૃતે વશઃ ॥ ૨૨ ॥

આપશ્રીનો મહિમા અચિન્ત્ય છે; આપશ્રી અમેય છે, પ્રમાણાતીત છે, આપશ્રીનું વિગ્રહ વિરૂપનું સ્થાન છે. ભકતનો કલેશ આપશ્રી સહન કરતા નથી, સર્વનું સહન કરે છે. ભકત માટે આપશ્રી વશ થાય છે.

આર્ચાર્યરત્નં સર્વાનુગ્રહકૃન્મંત્રવિસૈમઃ ।

સર્વસ્વદૌનકુશલો ગીતસંગીતસાગરઃ ॥ ૨૩ ॥

આપશ્રી આચાર્યરત્ન છે; સર્વના ઉપર અનુગ્રહ કરવાવાલા છે, મંત્રવેતાઓમાં ઉત્તમ છે, સર્વસ્વદાન કરવામાં કુશલ છે. ગીત સંગીતના આ શ્રી સાગર છે.

ગોવર્ધનાર્ચલસખો ગોપગોપિકામિયઃ ।

ચિન્તિતેજો મહાંબુદ્ધિર્જગદ્વ્યપદાર્થિજઃ ॥ ૨૪ ॥

શ્રીગિરિરાજામાં આપશ્રીનું સખ્ય અયળ છે. આપશ્રીને ગોપ અને ગોપિકા પ્રિય છે. ચિન્તિતને જણાવવાળા આપશ્રી છે. આપશ્રી મહાબુદ્ધિ છે. આપશ્રીનું ચરણકમલ જગતને વંદનીય છે.

જગદાશ્ચર્યરસકૃત સદાકૃષ્ણંકથાપ્રિયઃ ।

સુખોદકકંઠંતિઃ સર્વસંદેહદ્વહેદક્ષિણઃ ॥ ૨૫ ॥

આપશ્રી જગતને આશ્ચર્યરસમાં બોળે છે. આપશ્રીને નિરન્તર કૃષ્ણકથા પ્રિય છે. આપશ્રીની કૃતિ સુખાન્ત છે. સર્વ સંદેહને હણવામાં આપશ્રી ચતુર છે.

સ્વર્વક્ષરક્ષણે દક્ષઃ પ્રતિપક્ષેક્ષયંકરઃ ।

ગોપિકાવિરેહાવિષ્ટઃ કૃષ્ણાત્મા સ્વસંમર્ષકઃ ॥ ૨૬ ॥

સ્વપક્ષના રક્ષણમાં આપશ્રી કુશલ છે. પ્રતિપક્ષનો નાશ આપશ્રી કરે છે. આપશ્રી ગોપિકાવિરહથી આવિષ્ટ છે. આપશ્રીના આત્મા કૃષ્ણ છે. આપશ્રી નિજ સર્વ પ્રભુને સમર્પે છે.

નિવેદિભક્તૈર્લર્વસ્વઃ શરણાર્ધ્વપ્રદર્શકઃ ।

શ્રીકૃષ્ણાનુગૃહીતૈકપ્રાર્થનાયિપદૌમ્બુજઃ ॥ ૨૭ ॥

જે ભક્તોએ આત્મનિવેદન કર્યું છે તેમના આપશ્રી સર્વસ્વ છે. આપશ્રી શરણાર્ગ પ્રકટ દર્શાવે છે. આપશ્રીનું ચરણકમલ શ્રીકૃષ્ણના અનુગૃહીતોને જ પ્રાર્થનીય છે.

હમાનિ નામરત્નાનિ શ્રીવિકૃલપદામ્બુજમ્ ।
 ધ્યાત્વા તદેકશરણો યઃ પઠેત્ સ હરિં લભેત્ ॥ ૩૮ ॥
 યદ્યન્મનસ્યભિધ્યાયેત્ તત્તદાપ્નોત્યસંશયમ્ ।
 નામરત્નાભિધમિદં સ્તોત્રં યઃ પ્રપઠેત્ સુધીઃ ॥ ૨૯ ॥
 તદીયત્વં ગૃહાણાશુ પ્રાર્થ્યમેતન્મમ પ્રભો ।
 શ્રીવિકૃલપદામ્બોજમકરંદજ્વળોઽનિશમ્ ॥ ૩૦ ॥

આ નામ રત્નોનો શ્રીવિકૃલના ચરણકમલનું ધ્યાન ધરીને અને
 તદેકશરણ થઈને જે પાઠ કરશે તે હરિને પ્રાપ્ત કરશે. નામરત્ન નામક
 આ સ્તોત્રનો જે શુદ્ધિમાન પાઠ કરશે તે નિઃસંશય જે જે મનમાં ધારશે
 તે તે પ્રાપ્ત કરશે. હે પ્રભુ શ્રીવિકૃલના ચરણકમલનું મકરંદ નિરન્તર
 સેવન કરનાર એવા માર તદીયત્વ જલદીથી સ્વીકારે એજ મને
 પ્રાર્થનીય છે.

इयं श्रीरघुनाथस्य कृतिं विजयतेतमाम् ।

આ શ્રી રઘુનાથજીની કૃતિ સર્વત્ર વિજય પામેઃ

શ્રીસર્વોત્તમનું ઘોળ.

ભલે પ્રગટયા શ્રીવલ્લભદેવ શ્રીપુરુષોત્તમ ભૂતલ ફરી ॥
નહીં પ્રાકૃત ધર્મનો લેશ અપ્રાકૃત નિજ વપુ ધરી ॥ ૧ ॥
કરે નિગમ નિરૂપણ એમ, તે સાકારની સ્તુતિ કરી ॥
મહા કલિકાલાદિક દોષ પંડિતની દૃષ્ટિ તિમિર ભરી ॥
મહિમા નવ જાણે જેહ તે કહિયે ખરા સુરઅરિ ॥
વહાલે દયા કરી મુખરૂપ નિજલીલા પ્રગટ કરી ॥
જેની વાણી અતિ દુર્બોધ થાયે સુબોધ જેણે કરી ॥
જેના અખટોત્તરશત નામ તે કહિયે મહા અધ હરી ॥
જેના ઋષિવર અગ્નિકુમાર જગતિ છંદ નામે ધરી ॥
શ્રીકૃષ્ણ કમલમુખ દેવ બીજ દૃષ્ટિ કરણા ભરી ॥
જેની ભકિતમાં અંતરાય તે નાશનું પ્રયોજન સહિ ॥
આપે અધરામૃતની સિદ્ધિ તે મધ્યે નિસ્સે કરી ॥ ઢાળ ॥
બહાલો આનંદ પરમાનંદ કહેવાય ॥ શ્રીકૃષ્ણ કમલમુખ કૃપાનિધિ થાય ॥
બહાલો દૈવી ઉદ્ધારણુ પ્રયત્ન ઉપાય ॥ જેના સ્મરણુ માત્રથી આરતિ જાય ॥
શ્રીભાગવત ગૂઢાર્થ પ્રકટાય ॥ સાકાર બ્રહ્મનો વાદ સ્થપાય ॥
વેદ પારંગ ચૌદ ભવન કહેવાય ॥ માયાવાદ નિરાકૃત સહુ મિલી ગાય ॥
સર્વ વાદી નિરાસ કીધા તે લખાય ॥ ભકિત મારગ સરસ કમળ વિકસાય ॥
સ્ત્રી શૂદ્રાદિકને ઉદ્ધારવા સમર્થ ॥ જેના સાધનબળથી ન થાય અર્થ ॥
અંગીકારમાત્રથી સર્વ સ્વકીય ॥ કીધા શ્રીગોપીજનપતિને પ્રિય ॥
અંગીકાર કરે મર્યાદાનુસાર ॥ મહા કરણાવંત સમર્થ અપાર ॥

બહાલો અદ્યે દાન દેવાને ચતુર ॥ મહા ઉદાર ચરિત્ર કરે ભરપૂર ॥
 લીલા દેખાડી પ્રાકૃતની જેહ ॥ તે મિષે મોહ્યા સુરરિપુ તેહ ॥
 વૈશ્વાનર શ્રીવલ્લભ છે નામ ॥ બહાલો સુંદરરૂપ સ્વજન હિતકામ ॥
 કૃષ્ણ ભકિત કરે જન શિક્ષા કાજ ॥ આપે અખિલ ઇષ્ટ શ્રીવલ્લભરાજ ॥
 સર્વ લક્ષણથી સંપન્ન વિવેક ॥ શ્રીકૃષ્ણ જ્ઞાનદાતા ગુરુ એક ॥
 પોતાના આનંદથી બહુ પુષ્ટ ॥ એના કમલપત્રસે નેત્ર સંતુષ્ટ ॥
 કૃપાદષ્ટિની વૃષ્ટિથી હરખ્યાં મન ॥ તે દાસ દાસી પ્રિય પતિને અનન્ય ॥
 રોષ દષ્ટિ કરે ભકિત શત્રુ મળળ ॥ ભક્ત સેવતાં સુખ સેવા રસાળ ॥
 જીરે ભકિત વિના નહીં સેવાસાધ્ય ॥ તે કારણથી કહીએ દુરારાધ્ય ॥
 જેના ચરણ સરોજ ફુલ જ દર્શાય ॥ તેના ઉમ્ર મતાપ ત્રેલોક કહેવાય ॥
 વચ્ચનામૃત કરી પૂર્યાં સેવકના અર્થ ॥ શ્રીભાગવત અમૃત મથન સમર્થ ॥
 તેનો સાર કહિયે મજસુંદરીનો ભાવ ॥ તેણે પરિપૂરણ છે દેહ ભરાવ ॥
 સાનિધ્યથી દાન કરે કૃષ્ણ પ્રેમ ॥ ભકિત મુક્તિ દેવાનું એહને નેમ ॥
 એક રાસલીલામાં તેમનું તાન ॥ પ્રભુ કૃપા કરીને કરે કથાનું દાન ॥
 બહાલો વિરહના અનુભવને હિત કાજ ॥ સર્વ લાગ જણાવ્યો શ્રીવલ્લભરાજ ॥
 ઉપદેશ કર્યો ભકિતમાર્ગ આચાર ॥ લોકમાંહિ કર્યો કર્મમાર્ગ પ્રચાર ॥
 વેદશાસ્ત્ર કહ્યાં યજ્ઞાદિક દાન ॥ તેનું ફલ મર્યાદાભક્તિનું દાન ॥
 પ્રભુ પૂર્ણાનંદ છે પૂરણ કામ ॥ સરસ્વતીના પતિ દેવ ઇશ અભિરામ ॥
 બહાલે સહસ્ર કહ્યાં પુરષોત્તમ નામ ॥ નિજ જનને આશ્રયનું છે ધામ ॥
 ભકિતમાર્ગની રીતે કરવા ઉપદેશ ॥ બહુ મંથ કરીને ટાળ્યો સંશયનો લેશ ॥
 જેને પામવાને છોડ્યા પ્રાણથી પ્રિયે ॥ એવા ભક્ત સમાજ ખીરાજે શ્રીયે ॥
 આપસાધન કરે નિજદાસને કાજ ॥ એવા સમર્થ શ્રીવલ્લભ મહારાજ ॥
 કરવા ભકિત પ્રચારજ ભૂતલમાંહી ॥ વંશ કીધા પિતા યદને ગ્રહી બાંહી ॥
 સર્વ સામર્થ્ય ધર્મ પોતાને વંશ ॥ ગર્વ દૂર કરી ટાળ્યો સંશયનો અંશ ॥

પ્રભુ પતિવ્રતાના પતિ સાક્ષાત્ ॥ કરે ધહલોક પરલોક દાન વિખ્યાત ॥
 જેના અંતકરણ છે ગૂઢ વિચાર ॥ અંગીકૃતને જણાવ્યો મનનો વિચાર ॥
 ઉપાસનાદિક મારગ જે અન્ય ॥ તેનો મોહ ટાળીને કીધા સેવક અનન્ય ॥
 કર્યો નિશ્ચય જે ભક્તિ સર્વથી વિશેષ ॥ કીધો શરણ માર્ગનો જીજ્ઞવો ઉપદેશ ॥
 શ્રીકૃષ્ણના મનની જાણે વાત ॥ લીલા કુંજવિહારી પરિપૂરણ ગાત્ર ॥
 કથારસમય સદા છે ચિત્ત ॥ વિસર્થું સૌ તે થકી ખીજું વિત્ત ॥
 પ્રિય છે ધણું વ્રજ ને વ્રજનો વાસ ॥ કરે પુષ્ટિલીલા એકાંત વિલાસ ॥
 કરે ભક્તેન્દ્રિય પરિપૂરણ દાન ॥ નહીં નિજ લીલાનું કોઇને જ્ઞાન ॥
 અતિ મોહિત જેનું શીલ ધણું ॥ નહીં લોકવિષે આસકિન આણું ॥
 નિજ ભક્તિ વિષે આસકિત છે એક ॥ પ્રભુ પાવન કીધા પતિત અનેક ॥
 જે કરે પોતાના ગુણનું ગાન ॥ તેના હૃદયકમળ રહેવાનું સ્થાન ॥
 નિજ યશસ્વી અમૃત લહરી ॥ તેથી ભીંજવી સર્વરસ વાસના હરી ॥
 પ્રભુ પોતે સર્વથકી છે પર ॥ ન કરે તુલ્યતા કોઇ અવર ॥
 લીલા રસ અમૃત તરંગ બહુ ॥ ભીંજવ્યા છે ભક્ત શરીર સહુ ॥
 રૂચિ આપે ગોવર્ધન ગિરિ વાસ ॥ તે લીલામાં છે અતિશય ઉલ્લાસ ॥
 કરે યજ્ઞ ભોગ ને યજ્ઞ કર્મ ॥ આપે અર્થ કામ ને મોક્ષ ધર્મ ॥
 પ્રભુ સત્ય વચન છે ત્રિગુણાતીત ॥ નીતિ ચતુરાષ્ટ છે અતિ અગણિત ॥
 કરવા પોતાની કીર્તિ પ્રકાશ ॥ કૃત્યું વ્યાસસૂત્રનું નૂતન ભાષ્ય ॥
 અતિ તુન્દ્ર તૂલ જે માયાવાદ ॥ ફરી ભરમામિ સ્થાપ્યો બ્રહ્મવાદ ॥
 અપ્રાકૃત ભૂષણની અતિ કાંતિ ॥ 'હસતાં મુખ શોભે છે બહુ ભાંતિ ॥
 પ્રભુ ત્રણ લોકના ભૂષણ સાર ॥ પ્રકલ્યા ધરણીનું ભાગ્ય અપાર ॥
 પ્રભુ સુંદરતા છે અતિ અનૂપ ॥ કેમ વર્ણન કરી શકું એ રૂપ ॥
 સૌ માગે છે પોતાના જન ॥ ચરણારવિન્દની રજ જે બંધ ॥
 એ કલાં એકસો ને આઠે નામ ॥ શ્રીવલ્લભ આનંદનું છે ધામ ॥ વલ્લભ ॥

જે કાંઈ સિદ્ધિ કરી નિત્ય ગાય રે ॥ તેનું મન પેહેલું સ્થિર થાય રે ॥
 અધરામૃતની સિદ્ધિ પામે રે ॥ તેમાં સંશયનું નહીં નામે રે ॥
 એ પામ્યા વિના મોક્ષ છે હીન રે ॥ તેના ફળમાં મુક્તિ છે લીન રે ॥
 તેથી સર્વોત્તમ જપ કરવો રે ॥ શ્રીકૃષ્ણ રસે મન ભરવો રે ॥
 શ્રીવિકૃલ ઉચ્ચરિત એ નામ રે ॥ જે ગાય પૂરે તેના કામ રે ॥
 તેનો જન્મ સફળ કરી લેખે રે ॥ શ્રીવજ્રભૂષણનાં સુખ દેખે રે ॥

શ્રીનામરત્ન ધોલ.

શ્રીપતિ શ્રીઅનલ મુખને કરું પ્રથમ પ્રણામ ॥
નામ શ્રીવલ્લભ મહાપ્રભુ ભક્તના પૂરણકામ ॥
નમન કરું શ્રીવિઠ્ઠલવરને જેહુનાં નામ અપાર ॥
પાર પામે નહીં શંકર શેષ કરેરે વિચાર ॥
એહુનાં નામ રવિ ઉદય થયાથી પાપ તિમિરને નાશ ॥
તે નામનો આશ્રય કરી હોય હૃદયકમલ વિકાસ ॥
અનુષ્ટુપ છે છંદ એહનો ઋષિ શ્રીરઘુનાથ ॥
દેવતા શ્રીવિઠ્ઠલપ્રભુજી સર્વ શક્તિ સાથ ॥
વિનિયોગ સરવે અષ્ટસિદ્ધિ અરથ છે વિસ્તાર ॥
હવે નામ વિવરણ કરું એ નામનો બંડાર ॥
શ્રીમદ્વિઠ્ઠલ કૃપાસાગર ભક્તને આધીન ॥
અતિ સુંદર કૃષ્ણલીલા રસ મધ્યે છે લીન ॥
શ્રીસહિત શ્રીવલ્લભનંદન દુઃખે દર્શન થાય ॥
ભક્ત દર્શન સહજ ભક્તિચક્રી જાણ્યા જાય ॥
ભય હરણ છે અનન્ય જનના હૃદય પૂરણકામ ॥
દીન હીન અનાથ જનને જે તેનું આશ્રય ધામ ॥
કમલ ભોજન રાસલીલા રસિક સિંધુ અશેષ ॥
ધર્મસેતુ ભક્તિસેતુ સુખે સેવા પ્રજ્ઞેશ ॥
ભક્તશોભકસમૂહહર્તા શાંતિ સર્વે જાણુ ॥
સર્વ પૂરણ કામ શક્તિમણિ પદ્માવતિ પતિપ્રાણુ ॥
ભક્તરૂપી રત્ન પરીક્ષક ભક્ત રક્ષક ચતુર અતિ ॥

શ્રીકૃષ્ણ ભક્તિ પ્રકટ કરિ મહા અસુર નાશનની મતિ ॥
 સર્વ શાસ્ત્ર નિપુણ નર એક કર્મ જાજ્યને બેદવા ॥
 પ્રકટ ભાનુ ભક્ત લોચન સુધાકર રસ સીંચવા ॥
 શ્રીમહાલક્ષ્મીગર્ભરત્ન એ કૃષ્ણ મારગ ઉદ્ભવા ॥
 ભક્ત ચિંતામણિ ભક્તિકલ્પદ્રુમ નવપલ્લવા ॥
 શ્રીગોકુલમધિ વાસ કીધો કાલિંદી પુલિન પ્રિય ॥
 ગોવર્ધન આગમન રતિ પ્રિય અચ્ચલ વૃંદાવન હિય ॥
 ગોવર્ધન ગિરિ યજ્ઞ કરતા પ્રિય મદહર ઇન્દ્રના ॥
 એક સર્વસ્વ કૃષ્ણલીલા જાણે ભાગવત ભાવના ॥
 પિતૃપ્રકટિત સરસ મારગ પ્રચારણ સુવિચારકા ॥
 વ્રજપતિપર પ્રીત કરતા નિમંત્રણ કરિ ભોજકા ॥
 બાલલીલા આદિ પ્રીતિ કથા વ્રજ યુવતીતણી ॥
 ગૂઢ હારદ જેહનો કહી કથન યોગ્ય કથા ધણી ॥
 પિતા વંશ સમુદ્રચંદ્ર જે તુલ્ય પુત્ર પ્રકટિત કર્યા ॥
 દેશાવર પર વિમલ કીર્તિ ચરિત્ર અતિ ઉજ્જવલ ભર્યા ॥
 અનેક ભૂપતિ પાંતિ મસ્તક નમિ ચરણ સુશોભિયા ॥
 વિમ્બ દારિદ્ર દાવાનલ ભૂદેવ અગ્નિ સંતોષિયા ॥
 ગાય બ્રાહ્મણ પ્રાણ પાલક પરાયણ સત્યે વિભુ ॥
 વેદ પંથે પ્રિય સખે મહા યજ્ઞના કરતા મણુ ॥
 હરિ અનુગ્રહ સહજ લક્ષ્યે મહા પતિત જે પાવના ॥
 અનેક મારગ કલેશ વાચ્યા જીવસુખદ મહામના ॥
 વિવિધ ભ્રાંતિ હરે નિજજન જ્ઞાન વિપરીતને હર્યા ॥
 મહાપુરુષ વર અધિક પરસિધ સત્પુરુષ હિત તનુ ધર્યા ॥
 યોગ્ય દર્શન મધુર વાણી માયાવાદ નિરાસિયો ॥
 સદા વદન પ્રસન્ન સુંદર હાસ્યુત મુખ શોભિયો ॥

પ્રેમ ભીજ્યાં નયન જનપર કૃપા દગ ભવ ભૂષણાં ॥
 ત્રેલોક ચાલી વિમલ કીર્તિ ઉજ્જવલ કૃત શામલતણાં ॥
 વચન અમૃત અહિત ભકતન રહે શત્રુ તાપનાં ॥
 ભકત પ્રાર્થિત કરે આપે દાસ દાસી સ્થિતિ મનાં ॥
 અચિંત્ય મહિમા જેહનો સત્પુરુષથી જણાય ॥
 આશ્ચર્ય સ્થાન સ્વરૂપ છે જેહનું કેમ કળાય ॥
 ભકત કલેશ ન સહન થાયે અન્ય સૌ સહેવાય ॥
 ભકતને કાળે સદા પોતે અન્ય વશ વરતાય ॥
 આઆયર્થન અપિલ તારણ મંત્રના સાતાવરો ॥
 કુશલ સર્વસ્વ દાન દેવા ગીતસંગીતસાગરો ॥
 શ્રી ગોવર્ધનગિરિ સખા ગા ગોપ ગોપી અતિ રતિ ॥
 જાણિ ચિંતિત મહામતિ જગવંદ પદપંકજવતિ ॥
 વિશ્વ વિસ્મય કારજ કરતા સદા કૃષ્ણકથારતિ ॥
 સુખ પ્રદાતા સર્વ સંશય છેદવા ચતુર અતિ ॥
 સ્વપક્ષ રક્ષણ દક્ષ રતિ પરપક્ષ ખંડન અતિહિતિ ॥
 ગોપી વિરહ પ્રાપ્ત કૃષ્ણ પ્રાણ સ્વયં સમર્પિતિ ॥
 નિવેદી જન પ્રાણ જીવન શરણ પંથ પ્રદર્શિતા ॥
 કૃષ્ણ કેવલ કૃપાપાત્ર જ્યે પાદ પંકજ વંદિતા ॥
 શ્રીવદ્વલને શરણ જ્યે શ્રીવિઠ્ઠલવર ચિત ધરિ ॥
 ભણે નામરતનાખ્ય તોતો વિના શ્રમ પામે હરિ ॥
 મન વિષે વાંછિત જેતિ પામે જન એ નિશ્ચય ॥
 ફલ કહ્યું હરિને હવે હું સ્તુતિ કરેં થષ નિર્ભય ॥
 નામરતન સ્તોત્ર એ જે શુદ્ધ બુદ્ધિ ભણે પ્રભુ ॥
 તે તમારો શ્રવણ તેને વેગે પુનિત કરો વિભુ ॥
 શ્રીવિઠ્ઠલપદપદ્મસારભ સેવના કરેં નિભ પ્રતિ ॥

કૃતિશ્રી રધુનાથજીને જે કરે જ ગતિ અતિ ॥
 શ્રીવિકૃલ કર જોડ જાન્યુ હું અતિ વિપરિત મતિ ॥
 અતિ દુર્લાભ દેવને જે દીજે પદ પંકજ રતિ ॥
 નામરત્ન શ્રીવિકૃલ મલુનાં હવે ધણું હું શું કહું ॥
 શ્રીવજ્રભૂષણજીની કૃપાએ કરિ સદા સુખ તે હું લહું ॥

**Printed by M. N. Kulkarni at his Karnatak Press, 434 Thakurdwar,
and Published by Sha Harakhlal Haridas Bhagat, New Modi-
khana, Sha Jamnadas Khushaldas Building Fort
Bombay.**

श्रीनाथजी अने श्रीमहाप्रभुजी.

श्रावणस्यामले पक्षे एकादश्यां महानिशि ।
साक्षात् भगवता प्रोक्तं तदक्षरश उच्यते ॥ १ ॥

નિવેદન.

વૈષ્ણુવોને આ સ્તોત્રોનો પાઠ નિરન્તર કરવાનો છે. જેમ દિગ્મેને ગાયત્રી તેમ વૈષ્ણુવોને આ શ્રીસર્વોત્તમસ્તોત્ર ગાયત્રીરૂપ છે. આ પુસ્તક લેવા ઇચ્છનારે નીચેને ઠેકાણે લખવું વા મળવું:—

શા. હરખલાલ હરિદાસ લગત '
 નવા મોદીખાનામાં.

૨૧. જમનાદાસ ખુશાબદાસના
 માળામાં ત્રીજેમાળે. કોટ-મુંબઈ

